

Spoleczne uwarunkowania dostępu do usług i sieci następnych generacji we wschodniej Polsce

Arkadiusz Piekarski, email: A.P.Piekarski@stud.elka.pw.edu.pl,

Zbigniew Kotulski, email: zkotulsk@tele.pw.edu.pl

Instytut Telekomunikacji Politechniki Warszawskiej

Słowa kluczowe: *sieci następnych generacji, WiMax, społeczne uwarunkowania dostępu do usług*

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie społecznych uwarunkowań dostępu do usług i sieci następnych generacji (NGN i WiMax) na przykładzie przeprowadzanych wdrożeń sieci szerokopasmowych na terenie Polski Wschodniej. Problem przedstawiony jest na przykładzie Regionalnej Sieci Szerokopasmowej Lublin Północny-Wschód.

1. Wstęp

Parlament Europejski w rezolucji z dnia 5 maja 2010 roku określił strategię „Agenda Cyfrowa 2015”¹. Strategia ta określa szczegółowy plan działań UE zakładający, że do 2015 roku 50% gospodarstw domowych z krajów unijnych, będzie mieć dostęp do szerokopasmowego Internetu (≥ 6 Mb/S), a 100% gospodarstw domowych do 2020 r. Zdaniem parlamentarzystów UE dostęp do szerokopasmowej sieci nowej generacji NGN pozwoli zbudować w Europie nowoczesne społeczeństwo cyfrowe. Jednak, aby było to możliwe, zaangażować muszą się wszystkie kraje członkowskie, także Polska. Warto także podkreślić, że aby zrealizować założenia Unii, w ciągu trzech lat Polska musi znacząco rozbudować infrastrukturę, szczególnie światłowodową oraz obniżyć koszty dostępu do wyższych prędkości łącz. Obecnie dostęp do szerokopasmowego Internetu możliwy jest zazwyczaj w dużych miastach, niewielu dostawców oferuje łącza światłowodowe, a ceny nadal nie są konkurencyjne.

Realizacja rezolucji Parlamentu Europejskiego „Agenda 2015” przybiera obecnie realne kształty w ramach projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”. Projekt ten ma zapewnić do końca 2014 roku dostęp do usług szerokopasmowych dla 90% mieszkańców i 100% instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w województwach: lubelskim, podkarpackim, podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim. Mieszkańcy tych obszarów są obecnie zagrożeni „wykluczeniem cyfrowym”. Projekt zakłada wybudowanie ponadregionalnych sieci szerokopasmowych składających się z pięciu regionalnych sieci na obszarach „białych” i „szarych”, tj. obszarach, na których brak infrastruktury teleinformatycznej lub występuje tylko infrastruktura jednego operatora telekomunikacyjnego. Budowa jednolitej infrastruktury teleinformatycznej (tabl. 1, rys. 1) pozwoli na zwiększenie dostępności 15 usług elektronicznych, a także podniesie atrakcyjność obszarów dla potencjalnych inwestorów.

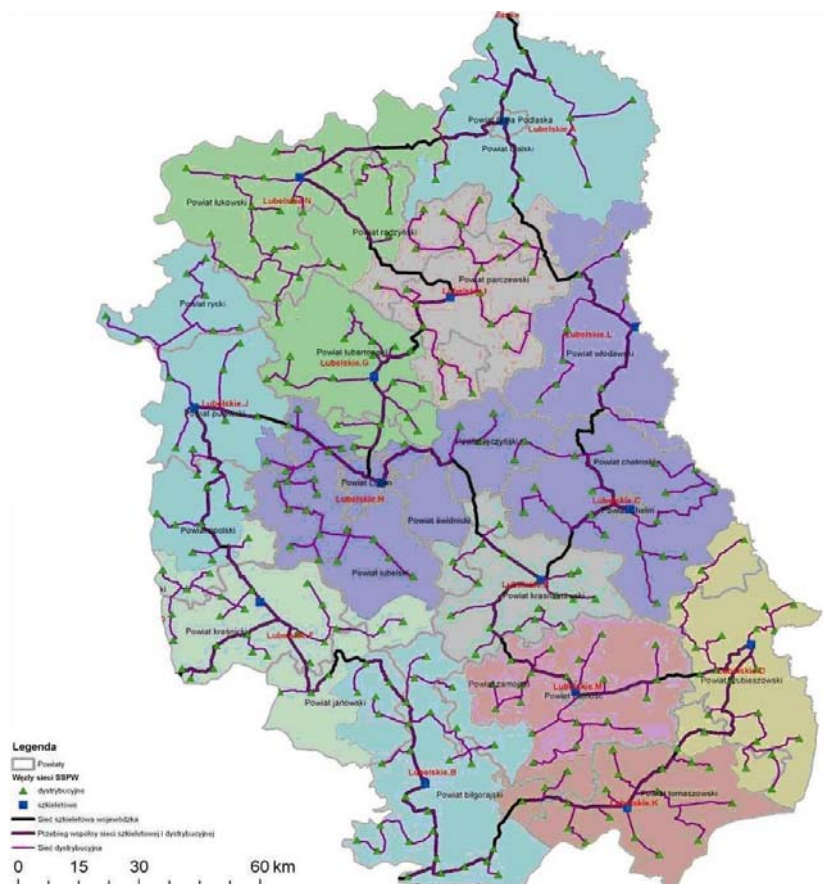
Tabl. 1. Parametry sieci szkieletowo-dystrybucyjnej

Źródło: opracowanie własne (na podstawie opisu dokumentacji www.polskawschodnia.gov.pl)

Parametry	Polska Wschodnia	Województwo lubelskie
Długość sieci [km]	10599	2 972
Razem węzły sieci, w tym:	1 057	310
Węzły szkieletowe	54	14
Punkty dystrybucyjne	1 003	296

Regiony Polski Wschodniej są zaliczane do najbiedniejszych w UE, bowiem produkt krajowy brutto na mieszkańca, w żadnym z nich nie przekracza obecnie 40% średniej Unii Europejskiej. Warto podkreślić, że województwa te stanowią zwarty obszar stanowiący 32% powierzchni Polski, na którym mieszka około 22% mieszkańców kraju, wytwarzają oni około 16% produktu krajowego brutto.

¹ European Parliament resolution of 5 May 2010 on a new Digital Agenda for Europe: 2015.eu, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0133&language=EN&ring=A7-2010-0066>

Rys. 1. Schemat przebiegu Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej- województwo lubelskie

Źródło: opracowanie własne (na podstawie opisu tras sieci szkieletowej zawartych w Studium Wykonywalności dla poszczególnych powiatów województwa lubelskiego)

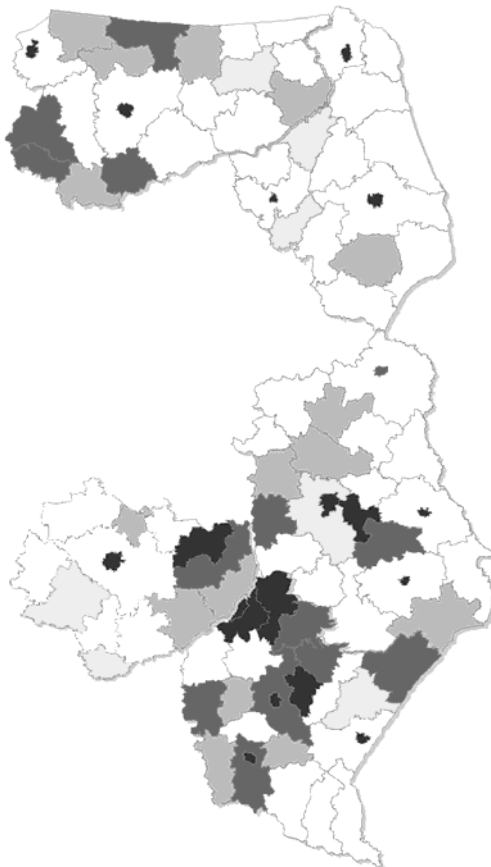
W strategii dla Polski Wschodniej² wśród priorytetów i kierunków działań do roku 2020 wskazano m.in.: zwalczanie wykluczenia cyfrowego poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, rozwój społeczeństwa informacyjnego, budowanie społeczeństwa opartego na wiedzy. Transformacja do społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy wymaga modernizacji i rozbudowy zaniedbanej infrastruktury telekomunikacyjnej. Pod względem wyposażenia w telefoniczną sieć publiczną obszar Polski Wschodniej posiada najniższy wskaźnik 211 łączy na 1000 osób³ (dane 2008 r.). Według danych raportu „Diagnoza społeczna 2009” odsetek osób wykorzystujących komputer w każdym z województw Polski Wschodniej jest poniżej średniej krajowej i wynosi od 46% do 52%. Podobne dysproporcje dotyczą dostępu do szerokopasmowego Internetu. W 2008 r. gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu i korzystających z niego było w województwach Polski Wschodniej tylko około 41%. Szczególnie niepokojąca sytuacja panuje na terenach wiejskich, gdzie wyposażenie w sieć telekomunikacyjną jest średnio 2 razy niższe niż w miastach. Podobne dysproporcje dotyczą dostępu do szerokopasmowego Internetu. Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby linii szerokopasmowych na 100 mieszkańców Polska, z wynikiem 4,5 znajduje się na trzecim miejscu od końca w Europie - za nami jest tylko Grecja i Słowacja.

Na terenie Polski Wschodniej możemy wyróżnić (rys. 2):

1. obszary „białe”: całkowity brak infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej (punktów dystrybucyjnych) niezbędnej do zapewnienia podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie, a także brak przedsiębiorców telekomunikacyjnych świadczących takie usługi;
2. obszary „szare”: istnieje infrastruktura szkieletowo-dystrybucyjna tylko jednego operatora telekomunikacyjnego (zazwyczaj - operatora „zasiedziałego”), co oznacza istnienie punktów dystrybucyjnych tylko jednego operatora na danym terenie i brak konkurencji na poziomie infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej.
3. obszary „czarne”: istnieje infrastruktura szkieletowo-dystrybucyjna co najmniej dwóch operatorów telekomunikacyjnych umożliwiającą zapewnienie podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie (istnieją tam zatem co najmniej dwa punkty dystrybucyjne różnych operatorów), a usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu są oferowane poprzez konkurujących ze sobą przedsiębiorców telekomunikacyjnych.

² Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008r., stanowi załącznik do uchwały nr 278-08, ISBN-978-83-7610-082-1, Warszawa, 30 grudnia 2008 r.

³ www.uke.pl

Rys. 2. Stacjonarny dostęp szerokopasmowy do Internetu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.uke.gov.pl

Na podstawie powyższego rysunku (rys. 2) można stwierdzić, że obecnie na obszarze Polski Wschodniej powszechny jest brak dostępu do szerokopasmowych usług elektronicznych.

2. Kierunki rozwoju infrastruktury teleinformatycznej Polski Wschodniej

Aby to zmienić już na obecnym etapie budowy szkieletowej sieci światłowodowej dla Polski Wschodniej przewiduje się zwiększenie zapotrzebowania na pasmo wraz z rozwojem zapotrzebowania na usługi elektroniczne w sieciach dostępowych obsługujących gospodarstwa domowe. Niezależnie od dostępu do Internetu, będą oferowane następujące rodzaje usług wykorzystujące platformę IP (tabl. 2):

1. usługa głosowa (świadczona w technologii VoIP);
2. usługi multimedialne, obejmujące:
  - Web TV,
  - IPTV (w standardzie zwykłym oraz wysokiej rozdzielczości (HD)),
  - wideo na zamówienie (VoD);
3. usługi sterowania, zarządzania i kontroli urządzeń, działające automatycznie bez bezpośredniego udziału użytkownika (M2M – Machine to Machine),
4. aplikacje i inne usługi o wartości dodanej (ang. VAS – Value Added Services)

Istotnym aspektem idei społeczeństwa cyfrowego jest wykorzystanie technologii ICT (technologii informacyjno-komunikacyjnych) z punktu widzenia usprawnienia i poprawy jakości usług publicznych świadczonych przez podmioty administracji państwowej i samorządowej. Jak wskazuje doświadczenie „starych” krajów UE, praktycznie każda sprawa urzędowa może być załatwiona na każdym lub na wybranym etapie on-line (Austria około 100%). E-urząd z punktu widzenia obywatela oznacza ułatwienie dostępu do informacji. Klient e-urzędów może pozyskiwać przez Internet niezbędne informacje o obowiązujących procedurach, pobierać formularze, także kontaktować się z urzędnikami. Należy jednak podkreślić, że rozwój usług publicznych przez Internet zależy przede wszystkim od aktywności administracji publicznej w sferze wdrażania technologii informatycznych pozwalających na realizację spraw urzędowych on-line.

Tabl. 2. Prognoza rozwoju usług elektronicznych świadczonych na bazie dostępu do Internetu dla gospodarstw domowych wraz z zapotrzebowaniem na pasmo

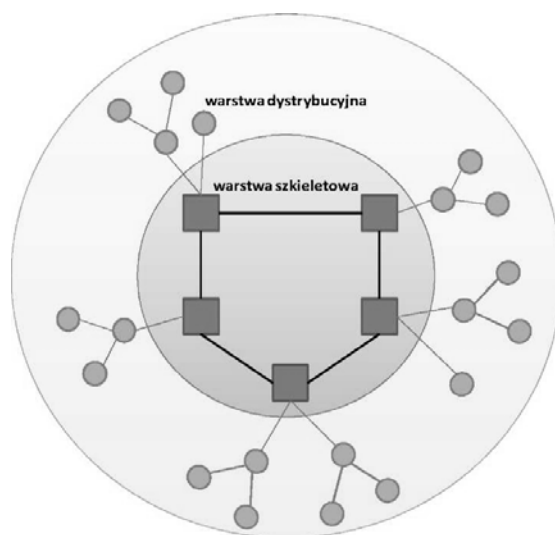
Źródło: opracowanie na podstawie danych – www.uke.pl, www.polskawschodnia.gov.pl

	2010	2020
1. Dostępność (wśród posiadających Internet)		
Dostęp do Internetu	40%	~100%
Usługa głosowa	67%	73%
VoIP	25%	60%
Multimedia		
Web TV	16%	40%
IPTV		
SD	6%	20%
HD	3%	10%
VoD	18%	60%
IP VPN		
M2M	3%	10%
VAS	3%	10%
2. Pasm (Mb/s)		
"bazowe"	2	4,7
"premium"	0,4	1,6
Dostęp do Internetu	1,71	3,6
Usługa głosowa	0,08	0,08
Multimedia		
Web TV	0,7	1
IPTV		
SD	3,5	3,5
HD	8,5	8,5
VoD	0,7	1
IP VPN		
M2M	0,29	0,5
VAS	0,29	0,5

„Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej” będzie rozległą siecią komputerową, zbudowaną z 48 włókien światłowodowych w relacjach pomiędzy węzłami sieci szkieletowej. Natomiast w warstwie dystrybucyjnej sieci, pomiędzy punktem dystrybucyjnym a każdym węzłem szkieletu sieci planuje się nie mniej niż 12 włókien. Sieć ta jest budowana z wykorzystaniem infrastruktury, której zasięg oraz wydajność umożliwi operatorom sieci dostępowych (OSD) oferowanie usług szerokopasmowego dostępu do Internetu⁴ (lub usług elektronicznych wykorzystujących szerokopasmowy dostęp do Internetu) mieszkańcom oraz podmiotom publicznym i gospodarczym na terenie Polski Wschodniej. Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci szkieletowej może być istotnym impulsem do budowy szybkich szerokopasmowych sieci dostępowych nowej generacji („NGA”)⁵, zarówno przez podmioty prywatne, jak i publiczne. Z tego względu wyodrębniono warstwę szkieletową i dystrybucyjną (rys. 3). Dla warstwy szkieletowej sieci wybrano topologię pierścienia argumentując, że rozwiązanie to stanowi kompromis pomiędzy kosztem inwestycji a niezawodnością projektowanego rozwiązania.

⁴ Zgodnie z dyrektywą “European Parliament resolution of 5 May 2010 on a new Digital Agenda for Europe”: ≥6Mb/s

⁵ Na potrzeby niniejszego dokumentu przyjęto, iż (zgodnie z wytycznymi wspólnotowymi) sieci NGA to sieci dostępowe następnej generacji (ang. Next Generation Access), które składają się w całości lub częściowo z elementów optycznych, i które mogą zapewnić świadczenie usług szerokopasmowego dostępu o wyższych parametrach w porównaniu z usługami świadczonymi za pomocą istniejących sieci opartych na przewodach miedzianych i wykorzystujących „tradycyjne” technologie typu xDSL.

Rys. 3. Architektura sieci - warstwa szkieletowa i dystrybucyjna

Analizując to rozwiązanie (tabl. 3) pod względem uzyskiwanej wydajności i niezawodności warstwy sieci szkieletowej, należy zwrócić uwagę, iż koszt budowy sieci w topologii pierścienia jest znacznie niższy niż w przypadku topologii kraty – co zapewne w polskich warunkach przesądziło o wyborze danego rozwiązania. Znacząco niższy koszt uzyskano rezygnując z budowy wielu połączeń skrótnych między węzłami oraz z zainstalowania mniejszej liczby liniowych interfejsów optycznych stosowanych w urządzeniach szkieletowych. Niestety awaria węzła spowoduje, że wyłączona z użytkowania zostanie sieć niższego poziomu połączona z tym węzłem. Istotnym problemem przy budowie sieci w topologii pierścienia jest także, mniejsza niż w przypadku kraty, możliwość zarządzania ruchem. Ruch między węzłami, które nie są bezpośrednimi sąsiadami, musi być kierowany za pośrednictwem węzłów pośrednich. W przypadku kraty istnieje natomiast możliwość bezpośredniego kierowania ruchu między wszystkimi węzłami.

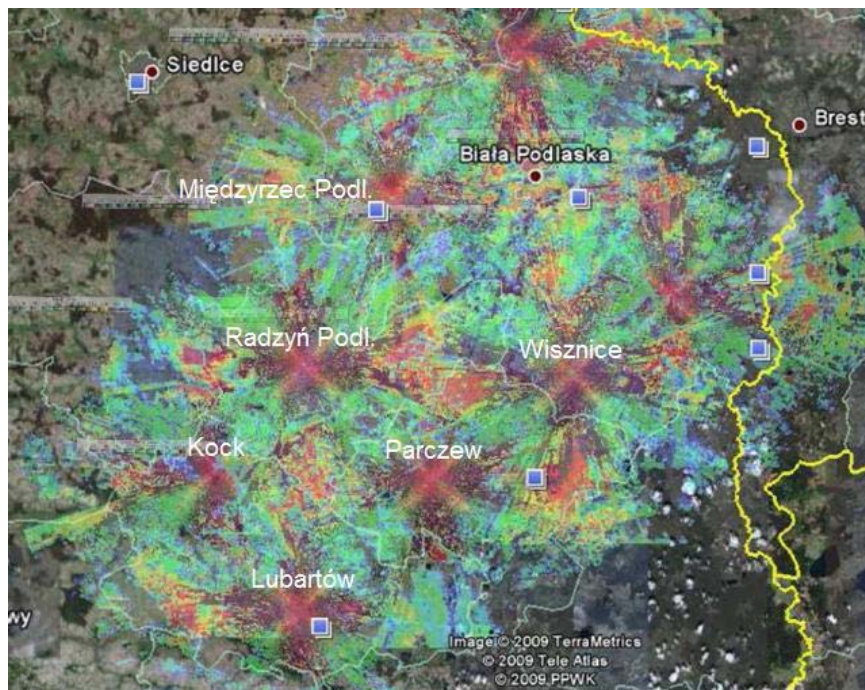
Tabl. 3. Ocena sieci szkieletowej - topologia pierścienia

Zalety	Wady
<ul style="list-style-type: none"> ■ stosunkowo niski koszt budowy sieci: możliwość optymalizacji grafu sieci pod kątem długości połączeń między węzłami; ■ stosunkowo wysoka niezawodność sieci, uszkodzenie węzła wyłącza z sieci jedynie jeden segment sieci poziomu drugiego połączony z uszkodzonym węzłem; ■ możliwość łatwej rozbudowy pojedynczego pierścienia do topologii kilku pierścieni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ utrudniona możliwość kształtowania rozplywu ruchu - brak możliwości kierowania ruchu między węzłami, które nie są bezpośrednimi sąsiadami. ■ duża wrażliwość na obciążenia ruchu przy coraz niższym współczynniku overbookingu

3. Rozwiązania dostępne „ostatniej mili”

Uzupełnieniem projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej” są lokalne inicjatywy na poziomie powiatów, jak choćby „Regionalna Sieć Szerokopasmowa Lublin Północny-Wschód” obejmująca zasięgiem sieci WiMax blisko 95 % terytorium powiatów: bialskiego, lubartowskiego, parczewskiego, radzyńskiego. Dostęp do szerokopasmowego Internetu w technologii WiMax uzyska 400 placówek samorządu terytorialnego (starostwa powiatowe, urzędy gminy, szpitale, szkoły, biblioteki, przedszkola). Jednocześnie ma zostać uruchomionych 410 punktów publicznego dostępu do Internetu. W zasięgu hotspotów znajdzie się około 50% ludności. Realizacja projektu ma pozwolić jednostkom samorządowym i mieszkańcom na bezpłatny i szybki dostęp do sieci Internet oraz do usług elektronicznych dostępnych za jej pośrednictwem: telefonii VoIP, łącznie z numerami telefonów dostępnych dla wszystkich posiadaczy Internetu, bezpłatnych połączeń wewnątrz sieci, połączeń do sieci stacjonarnych za 4 grosze. Mieszkańcy, jak również turyści przybywający na terenie, gdzie wybudowana będzie infrastruktura, zyskają możliwość korzystania z bezpłatnego dostępu do Internetu przy wykorzystaniu publicznych punktów dostępu - hotspotów. W wyniku uruchomienia usług elektronicznych nastąpi wdrożenie w placówkach budżetowych podpisu elektronicznego oraz elektronicznego obiegu dokumentów, co umożliwi klientom składanie podań i dokumentów w postaci elektronicznej.

Centralnym stykiem sieci WiMax będzie punkt dystrybucyjny realizujący połączenia na zewnątrz sieci, będzie on połączony z siecią globalną za pomocą łącza symetrycznego. Infrastruktura sieci WiMax (rys. 4) zostanie połączona linkami radiowymi (radioliniami) w formie ringu, co w przypadku awarii lub braku zasilania ma w założeniach umożliwić dalszą pracę pozostałych segmentów sieci.

Rys. 4. Rozmieszczenie Stacji bazowych WiMax na terenie powiatów z uwzględnieniem obszaru pokrycia

Opracowanie „Studium Wykonalności Regionalna Sieć Szerokopasmowa Lublin Północny-Wschód”

Do węzłów szkieletowych sieci ma zostać podłączonych: 400 jednostek publicznych podległych samorządom czterech powiatów, 410 hotspotów w technologii WiFi oraz 4 wewnętrzne systemy zarządzania informacją. W obrębie sieci ogólnodostępowej znajdzie się 285 tys. mieszkańców.

4. Podsumowanie

Analizując wdrażanie sieci NGN dla Polski Wschodniej należy zwrócić uwagę na braki w korelacji projektów regionalnych z projektami lokalnymi oraz dyrektywami UE. Jako przykład może posłużyć tworzenie punktów dystrybucyjnych dla lokalnych ISP⁶ w ramach projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”, przy jednoczesnym tworzeniu bezpłatnego dostępu do Internetu (hotspoty) dla mieszkańców powiatów w ramach projektów lokalnych np. „Regionalna Sieć Szerokopasmowa Lublin Północny-Wschód”. Kolejnym problemem w sieci WiMax – WLAN świadczącej usługi zarówno e-urzędowe, jak i ogólnodostępowe, są zarówno aspekty bezpieczeństwa usług elektronicznych, jak i problem wydajności zastosowanych technologii. Zakładając tylko, że 50% populacji zechce skorzystać z darmowego Internetu, to statystycznie na 1 punkt dostępu AP przypadnie aż 347 klientów. Można także dojść do wniosku, że 400 jednostek publicznych korzystając z łącz 2 do 8 Mb/s w godzinach urzędowania może obciążyć sieć szkieletową w topologii pierścienia z radioliniami oraz węzłami w technologii WiMax ruchem od 800 do 1600 Mb/s. Statystycznie przypadnie 44 łącza WiMax na każdy węzeł sieci (maszt) generując ruch od 88 do 176 Mb/s. Teoretyczna wydajność rozwiązań WiMax wynosi 75 Mb/s. Oczywiście czarny scenariusz nie wystąpi od razu, lecz pojawi się wraz z popularyzacją darmowego dostępu do Internetu (WebTV, Video on-line, gry on-line) i dynamicznym rozwojem e-urzędów. Należy także pamiętać o współczynniku overbookingu, który wydaje się być znacznie zawyżony dla przytoczonych przykładów. Wątpliwości budzi również wybór jednego operatora i technologii WiMax. Ponadto bardziej uzasadnione byłoby wykorzystanie istniejącej sieci światłowodowej (rys. 1) zbudowanej pomiędzy miastami powiatowymi w ramach projektu regionalnego niż radiolinii, jako rozwiązania szkieletowego. Sieć światłowodowa 48-włóknowa ma o rzędy wielkości większe pasmo, jak i mniejsze opóźnienia transmisji danych niż łącza radiowe PtP. Istotnym czynnikiem przemawiającym za wykorzystaniem sieci światłowodowej są: większa odporność na warunki środowiskowe oraz większe bezpieczeństwo przesyłania danych.

Bibliografia

- [1] Goban-Klas T., Sienkiewicz P.: *Spoleczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Fundacji Postępu Telekomunikacji, 1999
- [2] Arendt Ł.: *Wykluczenie cyfrowe w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw*, Inst. Pracy i Spraw Socjalnych, 2009
- [3] Adamowicz M., *Companies and public organisations in sustainable development of rural areas*, SGGW, 2006
- [4] Monarcha-Matłak A., *Obowiązki administracji w komunikacji elektronicznej*, Wolters Kluwer Polska, 2008
- [5] Salina J., Salina P.: *Next Generation Networks: Perspectives and Potentials*, Hardcover, 2008
- [6] Jeffrey A., Arunabha G., Rias M.: *Fundamentals of WiMAX*, Prentice Hall International, 2007

⁶ Internet Service Provider, ISP (ang. dostawca Internetu) – termin oznaczający firmę oferującą usługę dostępu do Internetu w celach komercyjnych.

- [7] The Council Of The European Union, *Council Decision of 6 October 2006 on Community strategic guidelines on cohesion*, (2006/702/EC), Official Journal of the European Union L 291/11 , 21.10.2006.
- [8] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, z dnia 16 września 2010 r. w sprawie udzielania przez Władzę Wdrażającą Programy Europejskie pomocy finansowej na dostarczenie usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu na odcinku „ostatniej mili” w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007 – 2013.
- [9] Szymborska A.: *Komplementarność i synergia projektów realizowanych na terenie Polski Wschodniej w ramach Programów Operacyjnych Polityki Spójności oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 w kontekście priorytetów Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, Departament Programów Ponadregionalnych MRR Instytucja Zarządzająca PO RPW, Warszawa, 2008.
- [10] Podsekretarz stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego Krzysztof Hetman, prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej Stróżyńska A., wiceprezes zarządu Telekomunikacji Polskiej SA Muszyński P.: *Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej oraz projekty sieci szerokopasmowych w Regionalnych Programach Operacyjnych*, Warszawa, 17 września 2010 r.
- [11] Kapciak A. - dyrektor Departamentu Programów Ponadregionalnych MRR, przedstawiciele Instytucji Zarządzającej Programem Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW), Instytucji Pośredniczącej PO RPW, przedstawiciele samorządów województw Polski Wschodniej, Urzędu Komunikacji Elektronicznej, przedstawiciele konsorcjum firm - autorzy studium wykonalności: InfoStrategia Heller K. i Szczerba A. Sp. J., Doradztwo Gospodarcze DGA S.A., Nizielski & Borys Consulting Sp. J., ITTI Sp. z o.o. oraz EFICOM S.A.: *Dyskusja nad studium wykonalności projektu szerokopasmowego dostępu do Internetu w ramach Programu Rozwój Polski Wschodniej*, Warszawa, 14 grudnia 2009r.
- [12] Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości: *System wdrażania funduszy strukturalnych w latach 2007-2013*, , Lublin, 20 listopada 2009 r.